

PENILAIAN FAKTOR-FAKTOR KESENJANGAN ETNIK DI MALAYSIA SEBAGAI PENGHALANG PERPADUAN NASIONAL

Aszlan Selamat & Mohamad Iszuan bin Safarudin
Fakulti Sastera dan Sains Sosial
Universiti Malaya
aszlan@gmail.com

Abstrak

Artikel ini membincangkan tentang sejarah pembentukan masyarakat majmuk di Malaysia dan isu kesenjangan etnik dari segi politik, ekonomi dan sosial. Perbincangan diasaskan kepada ketidakupayaan gerakan kemerdekaan untuk menjadikan masyarakat Malaysia sebagai bangsa Malaysia yang diidamkan di sebalik kejayaan mengambil alih kuasa dan menyingkirkan penjajah. Kupasan menjurus kepada kepelbagaian yang menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara unik yang harus dibanggakan. Namun, kepelbagaian ini juga menyebabkan timbulnya pendapat bahawa ia adalah masalah yang menjadi penghalang kepada perpaduan dan pembentukan nasion Malaysia. Pembinaan nasion Malaysia atau bangsa Malaysia memerlukan masa yang agak panjang dengan persekitaran politik, ekonomi dan sosial yang positif mendorong kepada proses pembinaan bangsa tersebut. Kepelbagaian ini harus dilihat sebagai sesuatu yang melambangkan identiti kita sebagai sebuah rakyat Malaysia dan bukannya sebagai masalah. Ia haruslah diakui dan dihormati bagi membentuk sebuah masyarakat Malaysia, iaitu setiap anggota masyarakat merasakan bahawa negara ini adalah untuk semua. Dengan wujudnya perasaan sedemikian, tidak mustahil nasion Malaysia akan dibentuk dengan jayanya suatu hari nanti berasaskan usaha yang berterusan.

Kata kunci: Kesenjangan etnik, masyarakat majmuk, konsep nasion Malaysia.

Abstract

This article discusses the history of the formation of a plural society in Malaysia and the issue of ethnic disparities in terms of political, economic and social. The discussion was based on the inability of the independence movement to turn the Malaysian society to become the nation of Malaysia as expected behind the successful take over from the invaders. Discussions lead to diversity that makes

Malaysia as a country that is unique and should be proud of. However, there are opinions that this diversity also led to a problem and become an obstacle to unite the Malaysian society and form the Malaysian nation. Construction of Malaysia or a Malaysian nation requires a relatively long time with the political environment, economic and social positive push to the nation building process. This diversity must be seen as something that represents our identity as a people and not as a problem. It must be recognized and respected in order to form a society in which every member of the public feels that the country is for all. With the existence of such feelings, it is not impossible nation will be formed successfully someday based on continuous effort.

Keywords: *ethnic gap, pluralistic society, the concept of nation Malaysia.*

Pengenalan

Malaysia adalah sebuah negara yang berbilang kaum, bahasa, agama dan budaya. Masyarakat hidup bersama dan bergaul antara satu sama lain. Selepas kemerdekaan, pergaulan di antara setiap anggota masyarakat ini semakin meningkat, tambahan pula dengan proses perbandaran dan migrasi yang semakin pesat berlaku setiap masa.¹ Selain etnik terbesar Melayu, Cina dan India, Malaysia juga terdiri daripada pelbagai kaum lain seperti Orang Asli, Iban, Bidayuh, Kadazan, Dusun serta suku bumiputera lainnya yang mendiami Sabah dan Sarawak.

Kepelbagaian ini yang telah berjaya memerdekakan Tanah Melayu dan pembentukan Malaysia merupakan hasil perjuangan semua kaum yang berpegang pada prinsip perpaduan, permuafakatan dan persefahaman antara satu sama lain sekalipun menjadi sebuah negara yang baru lahir dan bercirikan kepelbagaian. Sebagai sebuah negara baharu, masalah berasaskan kepelbagaian juga pastinya akan wujud. Peristiwa 13 Mei, misalnya telah memberikan gambaran betapa rapuhnya persefahaman serta permuafakatan di antara kaum, sekali gus turut menyedarkan kepada semua kaum kepada betapa pentingnya perpaduan bagi menjamin kestabilan politik dan ekonomi agar peristiwa seperti ini tidak berulang².

Hal yang menjadi persoalan adalah kepelbagaian ini dilihat sama ada sebagai satu kelebihan dan keunikan Malaysia atau merupakan kelemahan terhadap pembentukan perpaduan nasion Malaysia. Banyak pandangan dan pengertian yang diberikan oleh golongan akademik dan sarjana dalam memperjelaskan konsep nasion Malaysia atau bangsa Malaysia. Negara bangsa didefinisikan sebagai satu bangsa yang menghasilkan penciptaan satu deria matlamat dan jati diri yang sama.³ Selain itu, nasion Malaysia ini dikaitkan juga dengan semangat nasionalisme dan patriotisme. Nasionalisme merupakan sentimen dalam kalangan rakyat di sesebuah wilayah yang menggunakan lambang-lambang tertentu bagi menentukan taraf negara bangsa ini seperti kewarganegaraan, bahasa kebangsaan, ekonomi, bendera dan lain-lain. Patriotisme pula menjadi unsur penting nasionalisme dalam menanamkan rasa kesetiaan pada negara.⁴ Ringkasnya, bangsa Malaysia adalah bangsa yang mampu mengaitkan jati dirinya dengan Malaysia, bertutur bahasa Malaysia dan menerima perlembagaan negara Malaysia.⁵

Membincangkan pembentukan negara bangsa ini di Malaysia adalah satu tugas yang amat sukar disebabkan kewujudan perbezaan dan kepelbagaian kaum di Malaysia. Pembinaan bangsa Malaysia akan mudah dicapai sekiranya rakyat bersatu padu dan menganggap mereka adalah sebahagian daripada sesebuah negara dan satu bangsa. Melahirkan bangsa Malaysia juga adalah satu tugas berat yang harus dipikul, sama ada di pihak kerajaan mahupun dalam kalangan masyarakat itu sendiri. Hal ini disebabkan walaupun kemerdekaan telah dicapai, Malaysia masih mencari identiti bangsa Malaysia yang sebenar dan timbul persoalan jika kepelbagaian kaum di Malaysia ini adalah penghalang terhadap pembentukan nasion Malaysia.

Sejarah Pembentukan Masyarakat Majmuk di Malaysia

Pembentukan masyarakat majmuk dan hubungan kaum di Malaysia terjalin dalam beberapa tahap, bermula sebelum kedatangan kuasa barat lagi. Kegiatan imperialisme dan penjajahan kuasa barat ke atas Tanah Melayu, Sabah dan Sarawak telah membawa kepada kedatangan imigran-imigran luar ke Tanah Melayu. Kedatangan imigran ini adalah disebabkan oleh kegiatan ekonomi yang berkembang pesat di Tanah Melayu pada ketika itu. Pihak Inggeris

membenarkan kemasukan beramai-ramai orang Cina bagi meningkatkan pengeluaran bijih timah untuk kegunaan industri di Eropah.

Penghijrahan imigran Cina ke Tanah Melayu mula berkembang pesat sekitar pertengahan abad ke-19. Pada ketika itu, keperluan terhadap tenaga buruh bagi membantu perkembangan ekonomi telah meningkat khususnya dalam kegiatan perlombongan dan perladangan. Gelombang awal kedatangan imigran ini masuk ke Tanah Melayu secara beramai-ramai, bermula setelah British membuka Pulau Pinang (1786), Singapura (1819) dan tertubuhnya Negeri-negeri Selat (1826).⁶ Orang Cina juga telah berhijrah ke Johor ketika pemerintahan Temenggung Ibrahim (1825–1862) untuk membuka ladang gambir dan lada hitam. Penghijrahan masuk orang Cina ke Johor adalah untuk bekerja sebagai buruh di lombong bijih timah dan ladang lada hitam. Dianggarkan seramai 5 juta orang Cina memasuki Tanah Melayu dalam abad ke-19 dan 12 juta dalam tempoh tahun 1900 hingga 1940.⁷

Sebelum Perang Dunia Kedua tercetus, untuk memastikan kelancaran pembangunan ekonomi penjajah, British telah menggunakan dasar pecah dan perintah. Dasar ini telah membahagikan kaum mengikut fungsi-fungsi dan peranan mereka dalam pembangunan ekonomi, tempat tinggal dan sistem pendidikan yang berbeza.⁸ Disebabkan keadaan sedemikian, kaum-kaum ini terpisah dan tidak memungkinkan hubungan baik terjalin di antara mereka. Walau bagaimanapun, kehidupan masyarakat pada ketika itu berada dalam keadaan tenteram dan tidak berkonflik.

Kemasukan imigran Cina ini telah mengambil bahagian dalam sektor ekonomi, terutamanya sektor perlombongan ekoran peluang yang diperoleh semasa zaman penjajahan British di Tanah Melayu. Mereka tertumpu di kawasan bandar kerana menjadi lubuk bagi ekonomi industri yang dilengkapi dengan kemudahan infrastruktur. Bagi golongan imigran India pula, ada sesetengahnya bekerja di kawasan lombong dan kawasan pertanian.⁹

Ketiga-tiga etnik terbesar di Tanah Melayu, iaitu Melayu, Cina dan India masing-masing telah dipisahkan mengikut pekerjaan dan kawasan sebelum memperoleh kemerdekaan daripada pemerintahan British pada tahun 1957. Bagi masyarakat yang tinggal di kawasan bandar, peluang mempelajari bahasa

Inggeris, perniagaan, industri dan pendedahan terhadap pentadbiran kolonial British adalah lebih baik berbanding di kawasan luar bandar.¹⁰ Oleh hal yang demikian, keadaan ini telah memberikan peluang terhadap masyarakat Cina dan India khususnya bagi mendominasi bidang-bidang pekerjaan apabila British keluar dari Tanah Melayu. Bagi masyarakat luar bandar, mereka kekal miskin dan pengangguran semakin bertambah terutamanya dalam kalangan masyarakat Melayu.

Seterusnya ialah semasa pendudukan Jepun di Tanah Melayu yang melahirkan ketegangan kaum. Hal ini disebabkan pentadbiran Jepun menggariskan pembahagian yang jelas dalam bentuk layanan mereka terhadap kaum-kaum ini, terutamanya kepada orang Melayu dan bukan Melayu. Orang Melayu dan India lebih disukai oleh Jepun berbanding dengan kaum Cina yang kerap diberi layanan buruk dan dianiaya.¹¹ Kekalahan Jepun pada 1945 telah menimbulkan semangat dendam orang Cina kepada orang Melayu kerana membantu Jepun menjadi tali barut dan menentang *Malayan People Anti Japanese Army* (MPAJA) yang didominasi oleh orang Cina. Hal ini telah menimbulkan konflik, khususnya antara orang Melayu dan Cina apabila Komunis yang didominasi oleh kaum Cina keluar dan menyerang kampung-kampung Melayu.¹² Keadaan ini telah menyebabkan Kerajaan British mengisytiharkan darurat di Tanah Melayu. Selain itu, keadaan ini telah menyemai dan menimbulkan perasaan curiga dan dendam antara kaum di Tanah Melayu.

Selepas Perang Dunia Kedua tamat dan sekembalinya British ke Tanah Melayu, hubungan kaum disulitkan lagi dengan rancangan *Malayan Union* pada 1 April 1946.¹³ Rancangan itu diterima oleh kebanyakan orang bukan Melayu terutamanya orang Cina dan India kerana menjanjikan persamaan taraf dengan orang Melayu.¹⁴ *Malayan Union* ini juga membuka kerakyatan kepada orang bukan Melayu menerusi prinsip *Jus Soli* yang memberikan mereka hak untuk mendapatkan kerakyatan dengan mudah. Sebaliknya bagi orang Melayu pula, rancangan ini membawa implikasi buruk misalnya dalam hal kewarganegaraan yang boleh menjejaskan kedudukan dan hak istimewa mereka. Walau bagaimanapun, *Malayan Union* ini tidak dapat berlangsung lama kerana mendapat tentangan kuat daripada masyarakat Melayu dan akhirnya dibubarkan dan digantikan dengan penubuhan Persekutuan Tanah Melayu. Kemudian pada 16 September 1963, Sabah dan Sarawak

bersama-sama Tanah Melayu telah membentuk Persekutuan Malaysia yang mempelbagaikan lagi etnik-etnik di Malaysia.

Walau bagaimanapun, kepelbagaian etnik di Malaysia ini dikatakan menjadi halangan kepada pembentukan bangsa Malaysia. Persoalan sama ada *Bangsa Malaysia* ini akan dapat dibentuk sentiasa menjadi tanda tanya. Dalam membentuk bangsa Malaysia yang terdiri daripada pelbagai etnik, perlulah difahami adakah matlamat ini akan dapat dicapai dan bagaimana timbulnya faktor isu kesenjangan etnik ini menjadi penghalang kepada pembentukan bangsa Malaysia melalui tiga faktor, iaitu politik, ekonomi dan sosial.

Isu Kesenjangan Etnik (*Ethnics Division Issue*)

Politik

Malaysia merupakan sebuah negara yang mengamalkan sistem demokrasi berparlimen dan raja berperlembagaan dengan pilihan raya yang diadakan secara tetap sejak kemerdekaan sehingga sekarang. Amalan demokrasi yang diamalkan dalam sistem politik negara kita membolehkan pelbagai parti politik memainkan peranan masing-masing dalam usaha mendapatkan kuasa dan memerintah negara, mahupun sebagai pembangkang di dewan negara dan negeri. Walau bagaimanapun, parti-parti politik yang terbentuk di Malaysia ini dibentuk berasaskan kepentingan kaum.

Pada zaman penjajahan British di Tanah Melayu, menerusi dasar pecah dan perintah telah memisahkan kaum-kaum ini dari segi penglibatan di Tanah Melayu. Sememangnya implikasi dari dasar yang diperkenalkan mempengaruhi corak kegiatan berpolitik setiap kaum selepas kemerdekaan. Setiap kaum di Tanah Melayu lebih cenderung menonjolkan kelangsaan. Hal ini dapat dilihat semasa Tunku Abdul Rahman yang merupakan Perdana Menteri Malaysia yang pertama cuba menggabungkan parti-parti politik yang mewakili tiga kaum utama, iaitu Melayu, Cina dan India telah mendapat tentangan dan kritikan hebat oleh golongan elit dan kelas pertengahan Melayu kerana beranggapan mengancam masa depan politik kaum Melayu.¹⁵

Perkara sebegini terjadi kerana parti-parti ini dipengaruhi oleh sifat dan tuntutan kaum. Walau bagaimanapun, parti yang berasaskan kaum ini dalam masa-masa tertentu dapat dijadikan landasan dalam menyelesaikan isu kaum tersebut. Namun, struktur politik sebegini akan menjadi halangan dalam pembinaan nasion kerana kepentingan kaum dilihat terlebih dahulu berbanding kepentingan nasion disebabkan kecenderungan dalam melihat sesuatu masalah masyarakat dan negara menurut perspektif kaum.

Selain itu, hal yang menjadi faktor dalam kesenjangan ini adalah dari segi pemusatan kuasa. Seperti yang dinyatakan, pembentukan parti-parti politik di Malaysia adalah berasaskan kaum, baik di pihak pemerintah mahupun pembangkang. Sejak kemerdekaan lagi, Parti Barisan Nasional (BN) ataupun dulunya lebih dikenali sebagai Parti Perikatan telah mendominasi struktur pentadbiran dan pemerintahan Negara.¹⁶ Selain itu, sepanjang tempoh ini juga nasib orang Melayu khususnya dalam bidang ekonomi tidak menunjukkan perubahan yang boleh dibanggakan. Maka, timbul anggapan bahawa kuasa politik dipegang oleh golongan bumiputera, sementara sektor ekonomi dipegang oleh golongan bukan bumiputera. Perasaan dianaktirikan dan sebagainya pasti wujud, sama ada dalam kalangan masyarakat dan juga di peringkat kerajaan negeri, lebih-lebih lagi sekiranya melibatkan aspek taraf hidup, pembangunan dan sebagainya.

Kerenah birokrasi dan meritokrasi misalnya membawa kepada anggapan-anggapan yang sedemikian. Hal ini disebabkan aspirasi kerajaan dilakukan melalui dasar-dasar awam kerajaan dan proses tersebut biasanya melibatkan isu-isu seperti kawalan *top-down*.¹⁷ Proses-proses ini pastinya akan melibatkan pengaruh politik dan akan menjadikan matlamat dan polisi itu menjadi semakin kompleks. Pengaruh politik ini akan menentukan siapa, bila, bagaimana untuk mendapatkan perkhidmatan atau peluang tersebut, lebih-lebih lagi sekiranya perkara tersebut berlaku di luar kawasan dan kuasa parlimen. Bagi golongan yang berkuasa ini juga jarang disentuh oleh tindakan undang-undang kerana dilindungi oleh kuasa, kekayaan dan gelaran.¹⁸

Seperti yang dinyatakan di atas, Malaysia mengamalkan sistem demokrasi dalam politik bagi membolehkan peranan parti politik dalam menentukan hala tuju pentadbiran negara. Atas sebab ini, maka kecenderungan

parti-parti politik perkauman ini lebih kepada sifat dan tuntutan kaum masing-masing. Apa yang menjadi masalah ialah parti ini melihat sesuatu masalah berdasarkan perspektif kaum dan bukannya bangsa Malaysia lebih menekankan dalam perspektif perbezaan dan bukannya persamaan. Seterusnya sebagai sebuah negara persekutuan, pembahagian kuasa antara pusat dan negeri juga telah ditetapkan dalam perlembagaan. Apa yang dilihat sepanjang tempoh kemerdekaan ini ialah proses pembangunan lebih tertumpu kepada kawasan pantai barat Semenanjung berbanding negeri-negeri lain. Ketidakseimbangan ini menimbulkan rasa terpinggir di negeri lain termasuk di Sabah dan Sarawak. Apabila adanya anggapan yang sebegini, maka hubungan politik akan menjadi tegang, manakala semangat kedaerahan akan terbina dan seterusnya mengganggu usaha memupuk integrasi nasional dan pembinaan nasion.

Ekonomi

Kedudukan ekonomi di Tanah Melayu telah mengalami perubahan yang besar sejak kedatangan British. Keadaan ekonomi dalam zaman penjajahan menunjukkan ketidakadilan dalam kedudukan ekonomi. Dasar pecah dan perintah British telah menyebabkan ada dalam kalangan masyarakat Tanah Melayu berasa ketinggalan dan terpinggir dari arus kemajuan dan pembangunan. Dasar ini telah membahagikan penduduk Tanah Melayu berdasarkan fungsi mereka dalam bidang ekonomi. Kesan dari dasar tersebut, jurang ekonomi antara kaum semakin melebar dan besar. Situasi ini dapat dilihat dari segi penglibatan dan taraf hidup orang Melayu dalam bidang ekonomi di Tanah Melayu jauh ketinggalan jika dibandingkan dengan kaum lain khususnya kaum Cina adalah lebih kukuh berbanding kaum-kaum lain.¹⁹ Hal ini demikian kerana British telah menggalakkan kemasukan imigran dari luar, khususnya Cina dan India yang terlibat secara aktif dalam bidang ekonomi, terutamanya di sektor perlombongan, perniagaan dan perdagangan dan Melayu dikekalkan dalam status ekonomi tradisional.

Selepas kemerdekaan pun, pada tahun 1980-an perbezaan jurang kemiskinan antara kaum masih timbul walaupun kerajaan telah memberi tumpuan dalam aspek pembangunan desa dan projek mega di bandar. Namun, masalah kemiskinan masih tidak dapat diatasi. Atas sebab jurang ekonomi

menyebabkan teretusnya pergaduhan di Kampung Medan, Selangor pada tahun 2001 antara orang Melayu dan India yang menunjukkan pengurusan kumpulan miskin dan pinggiran bandar harus diberikan perhatian.²⁰ Sehingga kini, jurang ekonomi masih wujud dan inilah yang menyebabkan timbulnya rasa perbezaan setiap kaum yang ketinggalan dan mundur dari segi pembangunan, kemiskinan, peminggiran dan ketidaksamarataan. Misalnya kejadian pergaduhan di Kampung Rawa, Pulau Pinang pada tahun 1997 menunjukkan masalah etnik dari sudut ekonomi.²¹

Selain itu, walaupun Malaysia merupakan negara yang sedang pesat membangun, masih wujud fenomena yang ketara dalam pembangunan negara. Terdapat identifikasi di antara bandar yang diduduki oleh kaum bukan bumiputera lebih maju berbanding luar bandar yang didiami oleh kaum bumiputera. Beberapa negeri seperti Kedah, Kelantan, Terengganu, Sabah dan Sarawak masih memperlihatkan gejala kemiskinan yang tinggi.²² Strategi pembangunan negara haruslah diseimbangkan agar kadar kemiskinan dapat dikurangkan dan dibasmi dalam usaha mencapai integrasi nasional dan pembinaan nasion.

Jika dilihat kesenjangan ekonomi di antara etnik ini terutamanya antara etnik terbesar di Malaysia iaitu Melayu, Cina dan India telah membawa kepada teretusnya peristiwa 13 Mei 1969. Dasar Ekonomi Baru (DEB) yang diwujudkan oleh kerajaan adalah bertujuan menyusun semula masyarakat dan membasmi kemiskinan semua kaum.²³ Walau bagaimanapun, DEB lebih mengutamakan penyusunan semula masyarakat dengan meningkatkan penyertaan dan penglibatan orang Melayu dalam bidang perniagaan dan industri. Namun, tidak bererti kaum-kaum lain diabaikan kerana mereka turut mendapat faedah hasil daripada pelaksanaan projek pembangunan ini. Jika diteliti, DEB telah membawa perubahan yang signifikan dalam penyusunan semula masyarakat Malaysia kerana identifikasi ekonomi antara kaum semakin pudar. Acuan ekonomi negara juga harus menekankan pertumbuhan dan pengagihan sumber material yang seimbang antara etnik, agama, wilayah, bandar dan desa kerana ia adalah asas kepada kejayaan, kemakmuran dan kesejahteraan masyarakat Malaysia yang berbilang etnik.

Sosial

Dalam aspek sosial terutama dalam bidang pendidikan juga telah mengalami perubahan yang pesat akibat penjajahan British. Hal ini demikian kerana British bukan sahaja berminat dalam bidang politik dan ekonomi namun turut menggunakan aspek lain iaitu bidang pendidikan yang berperanan sebagai agen perubahan. Semasa penjajahan, British telah memperkenalkan sistem persekolahan yang berbentuk vernakular. Sekolah-sekolah ini ditubuhkan berasaskan bahasa pengantar yang berbeza-beza.

Pada masa ini, isu berhubung pendidikan sering kali diperkatakan dan dipolitikkan oleh golongan tertentu bagi mendapatkan sokongan. Di Malaysia, tuntutan setiap kaum amat lantang terutamanya dalam kalangan orang Cina. Dalam pembinaan nasion, pendidikan memainkan peranan yang penting dalam mencapai matlamat tersebut. Pendidikan yang menggunakan bahasa Melayu sebagai bahasa pengantar mampu dijadikan mekanisme dan alat untuk mengurangkan jurang sosial antara masyarakat dalam pembentukan nilai dan sikap keterbukaan.²⁴

Perlu difahami, Akta Pelajaran 1961 yang diluluskan oleh Parlimen Persekutuan Tanah Melayu telah menjadi landasan kepada Dasar Pelajaran Kebangsaan dengan meletakkan bahasa Melayu sebagai bahasa pengantar utama dalam sistem pendidikan Tanah Melayu dan menyatukan anak-anak daripada semua bangsa di Tanah Melayu.²⁵ Hal ini menunjukkan bahasa Melayu digunakan dalam sistem pendidikan adalah bertujuan untuk menyatupadukan semua bangsa di Tanah Melayu tanpa mengancam kewujudan bahasa kaum lain.

Bahasa pengantar bagi semua sekolah ialah bahasa Melayu yang merupakan bahasa kebangsaan dan bahasa rasmi bagi Malaysia. Walau bagaimanapun, pembelajaran bahasa asing boleh digunakan sebagai alternatif dalam memperoleh ilmu pengetahuan dan penglibatan dalam kegiatan-kegiatan penting. Penggunaan bahasa Melayu dalam sistem pelajaran adalah satu cara untuk masyarakat menerima satu aspek kebudayaan Malaysia bagi semua warganegaranya.²⁶ Ia bertujuan memupuk dan menyeragamkan semua sistem pendidikan di Malaysia dengan satu bahasa Malaysia iaitu bahasa Melayu.

Bahasa Melayu telah menjadi bahasa pengantar dalam sistem pendidikan negara dari sekolah rendah hingga ke universiti. Walau bagaimanapun, bahasa yang mencerminkan keperibadian Malaysia ini diragui kemampuannya untuk bersaing dengan bahasa lain seperti bahasa Inggeris. Salah satu ancaman terhadap bahasa Melayu ini adalah dengan timbulnya pusat-pusat pendidikan swasta yang menggunakan bahasa Inggeris sebagai bahasa pengantar.²⁷ Selain itu, Kerajaan Malaysia juga telah meminda akta yang berkaitan dengan pendidikan yang membolehkan universiti-universiti luar membuka cawangannya di Malaysia dan turut dibenarkan menggunakan bahasa Inggeris sebagai bahasa pengantar.²⁸ Hal ini telah menyebabkan nilai bahasa Melayu mula merosot, terutamanya dari segi ekonomi kerana pihak majikan lebih cenderung mengambil graduan bumiputera lulusan universiti di Barat kerana siswazah tempatan lemah dalam bahasa Inggeris.

Malaysia sudah mencapai kemerdekaan selama 53 tahun. Semenjak Penyata Razak (1956) diperkenalkan, banyak perubahan telah berlaku dalam sistem pendidikan negara. Daripada apa yang dilihat, memang perlu dilakukan perubahan dalam sistem pendidikan, tetapi tidak perlu dilakukan dengan tergesa-gesa hanya untuk memenuhi kepentingan politik sesuatu parti. Hal ini demikian kerana sesuatu tindakan yang diambil tanpa perancangan yang betul akan menimbulkan rasa tidak puas hati di satu pihak yang lain. Oleh itu, perubahan dalam merubah pendidikan perlu disusun terlebih dahulu dengan mengutamakan kepentingan rakyat dan negara supaya tidak timbulnya konflik-konflik sedemikian.

Isu bahasa telah menjadi perdebatan dan pertelingkahan yang kadangkala membawa kepada konflik etnik di Malaysia. Dalam memahami masalah bahasa ini, sebelum kemerdekaan Tanah Melayu pada 1957 dikecapi, satu perlembagaan telah diterima oleh Majlis Perundangan Persekutuan yang menyatakan bahasa Melayu dan bahasa Inggeris adalah bahasa rasmi negara.

Walaupun bagaimanapun, setelah kemerdekaan dikecapi selama sepuluh tahun, Parlimen telah mengkaji semula kedudukan bahasa Inggeris sebagai bahasa rasmi dengan tujuan untuk menjadikan bahasa Melayu sebagai bahasa rasmi yang tunggal di Tanah Melayu. Namun, usaha tersebut mendapat tentangan terutamanya daripada golongan bukan Melayu kerana merasakan

bahasa Melayu tidak patut menjadi bahasa kebangsaan. Mereka lebih memihak sekiranya bahasa Melayu, Cina dan India diberi pengiktirafan yang sama dalam segala urusan negara seperti yang diamalkan oleh negara Switzerland dan Kanada.²⁹

Bahasa Melayu sebagai bahasa rasmi persekutuan tidak membawa erti bahasa kaum lain dipinggirkan kerana hak bahasa lain dijamin oleh perlembagaan. Penggunaan bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan dapat dijadikan sebagai pembentuk dan identiti bangsa Malaysia.³⁰ Sekiranya penerimaan satu bahasa, iaitu Melayu sebagai bahasa kebangsaan digunakan secara meluas ia dapat memberi kesan dalam kebudayaan Malaysia dan kotak kebudayaan yang memisahkan kaum ini dari segi bahasa akan terbuka ekoran penggunaan bahasa yang sama.³¹

Masyarakat Malaysia yang berbilang kaum dan etnik menyebabkan timbulnya perbezaan dari segi agama dan budaya. Perbezaan inilah yang membentuk Malaysia pada hari ini dari segi keunikan dan keistimewaan kerana berjaya menguruskan hubungan etnik dari kedua-dua aspek ini. Namun, dalam tempoh Malaysia mengecapi pembangunan ekonomi dan sebagainya, terdapat tanda-tanda yang kita masih menghadapi masalah dalam perkara ini dalam membina persefahaman dan permuafakatan.

Dalam menghadapi permasalahan ini, kesedaran rakyat tentang perlunya mematuhi peruntukan perlembagaan berhubung kedudukan agama Islam sebagai agama rasmi negara, di samping kebebasan hak beragama dalam menganut dan menjalankan agama masing-masing selagi menghormati prinsip perlembagaan.³² Isu agama misalnya merupakan isu yang amat sensitif dan juga boleh menjadi positif dalam pembentukan perpaduan kaum dan pembinaan nasion. Apa yang menjadi masalah dalam kepelbagaian agama di Malaysia ialah kurangnya kefahaman agama anutan dengan agama lain yang terdapat di Malaysia dalam mempelajari nilai-nilai murni sehingga menimbulkan salah faham dan prasangka.³³

Selain itu, perbezaan budaya juga sering dilihat menggugat pembinaan nasion kerana setiap kaum di Tanah Melayu lebih cenderung menonjolkan kehebatan budaya kaum masing-masing.³⁴ Hal ini telah menyebabkan

timbulnya keadaan etnosentrik yang melihat budaya sendiri lebih baik dan tinggi berbanding budaya kaum lain.

Oleh itu, kerajaan harus menggalakkan aktiviti yang merapatkan budaya sesama kaum di Malaysia. Hal ini disebabkan penglibatan masyarakat pelbagai kaum dalam aktiviti ini pastinya menyumbang kepada pembinaan negara. Selain itu, dalam menjalankan aktiviti budaya ini, seharusnya sensitiviti kaum dan sebagainya diambil kira. Rakyat juga harus sedar betapa pentingnya mematuhi peraturan yang telah ditetapkan oleh perlembagaan, terutamanya dalam aspek agama kerana agama merupakan satu isu yang begitu sensitif sekiranya dijadikan isu dan konflik. Anggapan bahawa budaya sendiri adalah lebih baik berbanding budaya kaum lain mesti dielakkan agar tidak timbul prasangka buruk dan salah faham. Kesedaran dalam memahami budaya dan agama kaum lain juga perlu dipertingkatkan bagi membentuk kesedaran sesama kaum.

Kini, Malaysia berdepan dengan arus globalisasi yang begitu hebat dan pantas. Globalisasi ini adalah sesuatu yang baharu dan asing. Arus globalisasi yang begitu pantas boleh menggugat ketahanan nasion, kesepaduan sosial serta perpaduan kaum dan agama. Malaysia memang sentiasa cuba untuk bergerak seiring dengan perubahan zaman agar tidak ketinggalan dalam arus kemodenan dan pembangunan. Keupayaan Malaysia dapat dilihat dari aspek pembangunan infrastruktur setanding dengan negara asing. Walau bagaimanapun, seperti yang dikatakan oleh Timbalan Perdana Menteri pada ketika itu, Abdullah Ahmad Badawi pada tahun 2003, "*Malaysia mempunyai prasarana kelas pertama tetapi sebahagian besar rakyatnya masih memiliki mentaliti atau minda kelas ketiga*".³⁵ Perkara ini penting dalam menjadikan Malaysia ke arah status negara maju, bukan sahaja dari kemajuan ekonomi dan teknologi, tetapi juga pembangunan sosial. Dalam mengejar kemajuan dan pembangunan dalam era globalisasi yang berdaya saing ini keseimbangan di antara masyarakat itu harus dititikberatkan agar rakyat tidak merasa tersisih dan ketinggalan ekoran kurangnya daya saing di era serba pantas ini.

Selain itu, pengaruh luar negara amat mempengaruhi pembentukan bangsa Malaysia. Budaya yang mencerminkan kebudayaan Malaysia semakin terhakis ekoran perkembangan teknologi dan komunikasi.³⁶ Golongan

belia merupakan golongan yang paling terpengaruh dengan unsur-unsur yang dibawa dari luar ini. Pengaruh Barat misalnya, sangat berpengaruh di Malaysia baik dari segi budaya, pakaian, bahasa dan sebagainya. Budaya asing ini telah menapak kukuh ekoran kurangnya sekatan oleh negara ini sendiri. Hal ini pastinya akan menggugat peranan kerajaan dalam usaha membentuk bangsa Malaysia.³⁷

Era globalisasi kini memainkan peranan yang penting dalam pembentukan bangsa Malaysia. Pemodelan dan perkembangan teknologi adalah mengikut acuan Barat dan negara asing. Keadaan ini tidak memungkinkan kejayaan dalam pembinaan bangsa Malaysia kerana kurangnya pendedahan yang menunjukkan kita sebagai sebuah identiti bangsa Malaysia. Simbol-simbol kebangsaan dan khazanah, peristiwa sejarah serta kebudayaan bangsa Malaysia harus ditekankan sekiranya objektif pembentukan bangsa Malaysia ini ingin dicapai. Tidak salah sekiranya kemodenan dan teknologi diambil dari barat, namun ia harus dikawal agar budaya dan identiti Malaysia kekal terpelihara dari unsur negatif seperti keruntuhan akhlak. Sementara itu, maklumat yang mudah disebar dengan pantas akan mempengaruhi fikiran masyarakat Malaysia. Video pergaduhan antara kaum yang dimuat naik di internet misalnya mampu menyemarakkan kebencian antara kaum yang memungkinkan berlakunya pergaduhan lain.

Kesimpulan

Gerakan kemerdekaan yang berjaya mengambil alih kuasa dan menyingkirkan penjajah tidak menjadikan masyarakat Malaysia sebagai bangsa Malaysia yang diidamkan. Pengisytiharan kemerdekaan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957 dan pembentukan Malaysia 1963 hanyalah sebuah negara dan bukannya bangsa Malaysia. Bangsa Malaysia yang utuh dan bersatu masih jauh untuk dicapai. Namun, apa yang perlu difahami ialah Malaysia terbentuk dan bercirikan kepelbagaian, sama ada dari segi kaum, bahasa, budaya dan agama. Kepelbagaian ini menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara unik yang harus dibanggakan. Namun, kepelbagaian ini juga menyebabkan timbulnya pendapat bahawa ia adalah masalah yang menjadi penghalang kepada perpaduan dan pembentukan nasion Malaysia. Pembinaan nasion Malaysia atau bangsa Malaysia bukanlah satu proses yang mudah dan singkat. Ia memerlukan masa

yang agak panjang dengan persekitaran politik, ekonomi dan sosial yang positif mendorong kepada proses pembinaan bangsa tersebut. Kepelbagaian ini haruslah dilihat sebagai sesuatu yang melambangkan identiti kita sebagai sebuah rakyat Malaysia dan bukannya sebagai masalah. Seharusnya ia diakui dan dihormati bagi membentuk sebuah masyarakat Malaysia, iaitu setiap anggota masyarakat itu merasakan bahawa negara ini adalah untuk semua. Dengan wujudnya perasaan sedemikian, tidak mustahil nasion Malaysia akan dibentuk dengan jayanya suatu hari nanti berasaskan usaha yang berterusan. Oleh itu, saranan Perdana Menteri Malaysia ke-6, Datuk Seri Najib Tun Razak dalam membawa konsep 1 Malaysia harus dilihat sebagai usaha murni dalam mengukuhkan perpaduan nasional bagi membentuk nasion Malaysia dan mengelakkan tragedi hitam 13 Mei berulang.

Nota

- ¹ Abdul Rahman Embong, *Negara-bangsa: Proses dan Perbahasan, Edisi Kedua*, Universiti Kebangsaan Malaysia: Bangi, hlm. 17.
- ² *Ibid.*, hlm. 18.
- ³ Mohd Yaakub Hj. Johari, Mary Sintoh & Chang Shui Kiong, 1997, *Agenda Pembinaan Negara-Bangsa Malaysia dalam Era Kebangkitan Asia*, Institut Kajian Pembangunan (Sabah): Kota Kinabalu, hlm. 40.
- ⁴ Zulhimli Padi & Rohani Ab. Ghani. 2003. *Kenegaraan Malaysia: Isu-isu dalam pembinaan negara*, PTS Publication & Distributors Sdn. Bhd.: Pahang, hlm. 61.
- ⁵ Mohd Yaakub Hj. Johari, *op cit.*, hlm. 8.
- ⁶ Dr Mohd Rais Abd Rahim. 1991. *Malaysia Kita*. Institut Pentadbiran Negara (INTAN), hlm. 417.
- ⁷ Sufean Hussin. 1996. *Pendidikan di Malaysia: Sejarah, Sistem dan Falsafah*. Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur, hlm. 14.
- ⁸ Ho Hui Ling. 2004. *Darurat 1948–1960: Keadaan sosial di Tanah Melayu*, Universiti Kebangsaan Malaysia: Kuala Lumpur, hlm. 127.
- ⁹ N. Hafiz Bajuri & S. P. Chakravarty. 2009. *Corporate Malaysia: Ethnic Joint Venture Companies as Equitable Form of Ownership*, Universiti Teknologi Malaysia: Johor, hlm. 3.
- ¹⁰ *Ibid.*
- ¹¹ Ho Hui Ling, *opcit.*, hlm 128.
- ¹² *Ibid.*
- ¹³ Zulhimli Padi & Rohani Ab. Ghani, 2003. *Kenegaraan Malaysia: Isu-isu dalam Pembinaan Negara*. PTS Publication & Distributors Sdn. Bhd.: Pahang, hlm. 4.
- ¹⁴ *Ibid.*
- ¹⁵ Siti Hajar Abu Bakar Ah. 2002. *Pengantar: Dasar Sosial Malaysia*, Universiti Malaya: Kuala Lumpur, hlm. 220–221.
- ¹⁶ *Ibid.* hlm. 222.
- ¹⁷ *Ibid.*
- ¹⁸ Hussin Ali. 2004. *Merdeka Rakyat dan Keadilan: Kumpulan artikel mengkritik dasar-dasar UMNO-BN dan mengemukakan asas-asas politik menuju Malaysia baharu*. Strategic Information Research Development: Kuala Lumpur, hlm. 61.
- ¹⁹ Kassim Thukiman. 2002. *Malaysia perspektif sejarah dan politik*. Universtiti Teknologi Malaysia: Skudai, hlm. 78.

- ²⁰ Abdul Rahman Embong, *op. cit.*, hlm. 18.
- ²¹ Mansor Mohd & Shamsul Amri Baharudin. 2001. *Transformasi perhubungan etnik di Malaysia*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, hlm. 25.
- ²² Mohd Yaakub Hj. Johari, *op. cit.*, hlm. 34.
- ²³ Wan Mohd. Mahyiddin. 1987. *Politik UMNO dan isu nasional: Satu perbahasan*, Pustaka Cipta Sdn. Bhd.: Selangor, hlm. 34.
- ²⁴ Mohd Yaakub Hj. Johari, *op. cit.*, hlm. 37.
- ²⁵ *Ibid.*, hlm. 125.
- ²⁶ *Ibid.*, hlm. 46.
- ²⁷ *Ibid.*, hlm. 129.
- ²⁸ *Ibid.*.
- ²⁹ Wan Mohd. Mahyiddin, *op. cit.*, hlm. 49.
- ³⁰ *Ibid.*.
- ³¹ *Ibid.*, hlm. 50.
- ³² Abdul Rahman Embong, *op. cit.*, hlm. 26.
- ³³ *Ibid.*, hlm. 26.
- ³⁴ Siti Hajar Abu Bakar Ah, *op. cit.*, hlm. 192.
- ³⁵ Abdul Rahman Embong, *op. cit.*, hlm. 107.
- ³⁶ Mohd Yaakub Hj. Johari, *op. cit.*, hlm. 80
- ³⁷ *Ibid.*, hlm. 80–81.

Rujukan

- Abdul Rahman Embong. (2006). *Negara-bangsa: Proses dan perbahasan (Edisi ke-2)*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Ho Hui Ling. (2004). *Darurat 1948–1960: Keadaan sosial di Tanah Melayu*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Kassim Thukiman. (2008). *Malaysia: Perspektif sejarah dan politik*. Skudai: Universiti Teknologi Malaysia.
- Mohd Rais Abd Rahim. (1991). *Malaysia kita*. Petaling Jaya: Institut Pentadbiran Negara (INTAN).
- Mohd Yaakub Hj. Johari, Mary Sintoh & Chang Shui Kiong. (1997). *Agenda pembinaan negara-bangsa Malaysia dalam era kebangkitan Asia*. Kota Kinabalu: Institut Kajian Pembangunan (Sabah).
- N. Hafiz Bajuri & S.P. Chakravarty. (2009). *Corporate Malaysia: Ethnic joint venture companies as equitable form of ownership*. Skudai: Universiti Teknologi Malaysia.
- S. Hussin Ali. (2004). *Merdeka rakyat & keadilan: Kumpulan artikel mengkritik dasar-dasar UMNO-BN dan mengemukakan asas-asas politik menuju Malaysia baru*. Kuala Lumpur: Strategic Information Research Development.
- Siti Hajar Abu Bakar Ah. (2002). *Pengantar: Dasar sosial Malaysia*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Sufean Hussin. (1996). *Pendidikan di Malaysia: Sejarah, sistem dan falsafah*. Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur.

- Wan Mohd. Mahyiddin. (1987). *Politik UMNO dan isu nasional: Satu perbahasan*. Selangor: Pustaka Cipta Sdn. Bhd.
- Zulhimli padi & Rohani Ab. Ghani. (2003). *Kenegaraan Malaysia: Isu-isu dalam pembinaan negara*. Selangor: PTS Publication & Distributors Sdn. Bhd.

